

UDK: 37.013.378.096.378.22

Nozimaxon NIGMATOVA,
Farg'ona davlat universiteti mustaqil tadqiqotchisi
E-mail: comrehensible@gmail.com
ORCID: 0009-0002-0552-4068

DSc, dotsent M. Boltayeva taqrizi asosida

GENERATIV SUN'IY INTELEKT ASOSIDA INGLIZ TILINI O'QITISH: OLIY TA'LIM TIZIMIDA XORIJIY INNOVATSION YONDASHUVLAR TAHLILI

Аннотация

Ushbu maqolada generativ sun'iy intellekt texnologiyalarining oliy ta'lim muassasalarida ingliz tilini o'qitish jarayoniga tatbiq etilishi bo'yicha ilg'or xorijiy tajribalar tahlil qilinadi. Tadqiqotda sun'iy intellekt asosida ta'limni shaxsga yo'naltirish, kommunikativ kompetensiyani rivojlantirish hamda o'qitish jarayonini raqamlashtirishga qaratilgan innovatsion yondashuvlar ilmiy-nazariy jihatdan yoritiladi. Shuningdek, xorijiy ta'lim tizimlarida generativ sun'iy intellektdan foydalanishning pedagogik samaradorligi va uni milliy ta'lim tizimiga moslashtirish imkoniyatlari asoslab beriladi.

Kalit so'zlar: generativ sun'iy intellekt, ingliz tilini o'qitish, oliy ta'lim, xorijiy tajriba, innovatsion pedagogika, raqamli ta'lim.

ОБУЧЕНИЕ АНГЛИЙСКОМУ ЯЗЫКУ НА ОСНОВЕ ГЕНЕРАТИВНОГО ИСКУССТВЕННОГО ИНТЕЛЛЕКТА: АНАЛИЗ ЗАРУБЕЖНЫХ ИННОВАЦИОННЫХ ПОДХОДОВ В СИСТЕМЕ ВЫСШЕГО ОБРАЗОВАНИЯ

Аннотация

В статье представлен анализ передового зарубежного опыта внедрения генеративных технологий искусственного интеллекта в процесс обучения английскому языку в высшем образовании. Рассматриваются инновационные подходы, направленные на персонализацию обучения, развитие коммуникативной компетенции и цифровую трансформацию образовательного процесса. Обоснованы педагогическая эффективность использования генеративного ИИ в зарубежных образовательных системах и возможности адаптации данного опыта к национальной системе образования.

Ключевые слова: генеративный искусственный интеллект, обучение английскому языку, высшее образование, зарубежный опыт, инновационная педагогика, цифровое образование.

TEACHING ENGLISH THROUGH GENERATIVE ARTIFICIAL INTELLIGENCE: AN ANALYSIS OF INNOVATIVE INTERNATIONAL APPROACHES IN HIGHER EDUCATION

Annotation

This article analyzes advanced international practices of integrating generative artificial intelligence technologies into English language teaching in higher education. The study highlights innovative approaches aimed at personalized learning, development of communicative competence, and digital transformation of the educational process. Furthermore, the pedagogical effectiveness of generative AI tools in foreign higher education systems and the prospects for adapting these practices to national educational contexts are substantiated.

Keywords: generative artificial intelligence, English language teaching, higher education, international experience, innovative pedagogy, digital education.

Kirish. Hozirgi globallashuv sharoitida va raqamli texnologiyalarning jadal taraqqiyoti fonida oliy ta'lim tizimi oldida ta'lim jarayonini sifat jihatidan yangi bosqichga ko'tarish vazifasi dolzarb ahamiyat kasb etmoqda. Zamonaviy jamiyatda raqobatbardosh, kommunikativ jihatdan yetuk va global axborot makonida faol ishtirok eta oladigan mutaxassislarni tayyorlash ta'lim tizimining ustuvor maqsadlaridan biri hisoblanadi. Bu jarayonda ingliz tilini o'qitish muhim strategik ahamiyatga ega bo'lib, uni o'qitishda an'anaviy yondashuvlar bilan bir qatorda innovatsion pedagogik va raqamli texnologiyalarni joriy etish zarurati tobora kuchayib bormoqda. So'nggi yillarda sun'iy intellekt texnologiyalarining, xususan, generativ sun'iy intellekt tizimlarining jadal rivojlanishi xorijiy tillarni o'qitish metodikasida tub o'zgarishlarni yuzaga keltirdi. Ushbu texnologiyalar o'qitish jarayonini individuallashtirish, talabalarining mustaqil ta'lim olish imkoniyatlarini kengaytirish hamda ta'lim jarayonini raqamlashtirish orqali uning samaradorligini oshirishga xizmat qilmoqda. Xorijiy oliy ta'lim

muassasalarida generativ sun'iy intellekt asosida ingliz tilini o'qitish shaxsga yo'naltirilgan, interaktiv va moslashuvchan ta'lim modeli sifatida shakllanib, amaliy natijalar bermoqda. Shu bois mazkur maqolada oliy ta'limdagi xorijiy innovatsion yondashuvlarni ilmiy tahlil qilish va ularning pedagogik ahamiyatini aniqlash dolzarb ilmiy masala hisoblanadi.

Adabiyotlar tahlili. Zamonaviy ta'lim nazariyasida generativ sun'iy intellekt texnologiyalarining chet tillarni o'qitish jarayoniga integratsiyasi masalasi yetakchi xorijiy olimlar tomonidan turli ilmiy yondashuvlar asosida tahlil qilinmoqda. Ushbu tadqiqotlar, asosan, ta'limni shaxsga yo'naltirish, kommunikativ kompetensiyani rivojlantirish, raqamli pedagogika va o'qitish jarayonining samaradorligini oshirish muammolariga qaratilgan.

Til o'zlashtirish nazariyasi asoschilaridan biri bo'lgan Stephen Krashen o'z ilmiy qarashlarida tilni samarali o'rganish o'quvchiga mos, tushunarli va psixologik jihatdan qulay axborot muhitida amalga oshirishini ta'kidlaydi. Ushbu yondashuv nuqtayi nazaridan generativ sun'iy intellekt

texnologiyalari talabalar bilim darajasi va ehtiyojlariga mos individual o'quv materiallarini avtomatik ishlab chiqish imkonini berib, ingliz tilini o'qitishda shaxsga yo'naltirilgan ta'lim modelini amaliyotga joriy etish uchun qulay sharoit yaratadi.

Ijtimoiy-konstruktiv yondashuv asoschisi sifatida tanilgan Lev Vygotsky bilimlarning muloqot va hamkorlik jarayonida shakllanishini ilmiy asoslab bergan. Uning "yaqin rivojlanish zonasini" haqidagi konsepsiyasi generativ sun'iy intellekt asosida yaratilgan interaktiv ta'lim muhitlari bilan uzviy bog'liqdir. Sun'iy intellekt yordamida tashkil etilgan virtual muloqot va dialogik mashg'ulotlar talabalarni faol nutqiy faoliyatga jalb etib, ularning til kompetensiyasini bosqichma-bosqich rivojlantirishga xizmat qiladi.

Ta'lim natijalarini tizimli rivojlantirish masalalarini o'rgangan Benjamin Bloom kognitiv faoliyatni faollashtirish ta'lim samaradorligining muhim omili ekanini ta'kidlaydi. Uning taksonomiyasiga muvofiq, generativ sun'iy intellekt texnologiyalari bilimlarni eslab qolishdan tortib tahlil, baholash va ijodiy fikrlashgacha bo'lgan barcha bosqichlarga mos topshiriqlarni yaratish imkonini beradi. Bu esa ingliz tilini o'qitish jarayonida chuqur va barqaror bilimlarni shakllantirishga xizmat qiladi.

Raqamli ta'lim va konnektivizm nazariyasi muallifi George Siemens zamonaviy ta'lim jarayonida bilimlar tarmoq asosida shakllanishini asoslaydi. Uning fikricha, raqamli muhitda ta'lim oluvchilar axborotni izlash, tahlil qilish va qayta ishlash ko'nikmalariga ega bo'lishi lozim.

Generativ sun'iy intellekt texnologiyalari ushbu jarayonlarni qo'llab-quvvatlab, talabalarining raqamli va kommunikativ kompetensiyalarini kompleks rivojlantirish imkonini yaratadi.

Ta'limda sun'iy intellekt texnologiyalarining amaliy jihatlarini tadqiq etgan Wayne Holmes generativ sun'iy intellekt vositalari ta'lim sifatini oshirishda strategik ahamiyatga ega ekanini ta'kidlaydi. Uning ilmiy qarashlariga ko'ra, avtomatlashtirilgan tahlil va baholash tizimlari o'qitish jarayonini optimallashtiradi hamda o'qituvchining metodik faoliyatini samarali tashkil etishga imkon beradi.

Ta'limda sun'iy intellekt etikasi masalalarini o'rgangan Rose Luckin generativ texnologiyalardan foydalanishda akademik halollik va pedagogik mas'uliyat tamoyillariga rioya etish zarurligini alohida ta'kidlaydi. Unga ko'ra, sun'iy intellekt ta'lim jarayonida nazorat ostida va aniq me'yorlar asosida qo'llanilgandagina ijobiy pedagogik natijalarga erishish mumkin.

Chet tillarni o'qitishda kommunikativ yondashuvni rivojlantirgan Rod Ellis interaktiv muhit va real muloqot til o'zlashtirishning muhim sharti ekanini asoslab bergan. Generativ sun'iy intellekt texnologiyalari sun'iy kommunikativ vaziyatlarni yaratish orqali talabalar nutqiy faolligini oshiradi va ingliz tilini amaliy jihatdan o'zlashtirish imkoniyatlarini kengaytiradi.

Tahlil qilingan xorijiy olimlarning ilmiy qarashlari shuni ko'rsatadiki, generativ sun'iy intellekt texnologiyalarini oliy ta'lim tizimida ingliz tilini o'qitish jarayoniga joriy etish nazariy va amaliy jihatdan puxta asoslangan innovatsion yondashuv hisoblanadi.

Ushbu texnologiyalar shaxsga yo'naltirilgan ta'limni ta'minlash, kommunikativ kompetensiyani rivojlantirish va ta'lim jarayonining samaradorligini oshirishda muhim pedagogik ahamiyat kasb etadi.

Tahlil va natijalar. Xorijiy ilmiy tadqiqotlarda generativ sun'iy intellekt texnologiyalarining ta'lim jarayonidagi o'rni va ahamiyati turli pedagogik va psixologik

nazariy yondashuvlar asosida atroflicha o'rganilgan. Ushbu tadqiqotlarda ta'lim jarayonini shaxsga yo'naltirish, ijtimoiy-muloqotga asoslangan o'rganishni rivojlantirish, kognitiv faoliyatni faollashtirish hamda talabalarda raqamli kompetensiyalarni shakllantirish masalalari ustuvor ilmiy yo'nalishlar sifatida e'tirof etiladi. Mazkur yondashuvlar generativ sun'iy intellekt texnologiyalarining didaktik va metodik imkoniyatlarini nazariy jihatdan asoslab, ularni oliy ta'lim amaliyotiga tatbiq etish uchun mustahkam ilmiy zamin yaratadi.

Xususan, AQSh va Yevropa mamlakatlari oliy ta'lim tizimlarida generativ sun'iy intellekt texnologiyalaridan foydalanish o'quv jarayonini individuallashtirishga qaratilgan zamonaviy ta'lim modellari bilan uzviy bog'liq holda amalga oshirilmoqda. Ushbu tajribalarda sun'iy intellekt yordamida talabalarining bilim darajasi, o'rganish sur'atlari va kommunikativ ehtiyojlari muntazam ravishda tahlil qilinib, individual o'quv trayektoriyalari ishlab chiqilmoqda. Avtomatlashtirilgan baholash tizimlarining joriy etilishi esa o'quv natijalarini tezkor va xolis baholash imkonini berib, ta'lim sifati va samaradorligini oshirishga xizmat qilmoqda. Shu bilan birga, kommunikativ mashg'ulotlarni tashkil etishda sun'iy intellekt asosidagi interaktiv vositalardan foydalanish talabalar nutqiy faolligini sezilarli darajada oshirmoqda.

Osiyo mamlakatlari oliy ta'lim tizimlarida esa generativ sun'iy intellekt asosida adaptiv o'qitish modellari joriy etilmoqda. Ushbu modellarda ta'lim jarayoni talabalarining individual xususiyatlari va o'zlashtirish darajasiga mos ravishda tashkil etilib, o'quv faoliyatiga faol jalb etish mexanizmlari takomillash-tirilmoqda. Natijada talabalar o'qishga nisbatan yuqori motivatsiya namoyon etib, mustaqil ta'lim olish ko'nikmalarini izchil rivojlantirmoqda. Mazkur holatlar generativ sun'iy intellekt texnologiyalarining ta'lim samaradorligini oshirishdagi yuqori salohiyatini yaqqol tasdiqlaydi.

Xorijiy oliy ta'lim muassasalarida generativ sun'iy intellekt asosida ingliz tilini o'qitish jarayoni bir qator innovatsion yo'nalishlarda amalga oshirilmoqda. Avvalo, sun'iy intellekt texnologiyalari yordamida talabalarining til bilimlari darajasi, kommunikativ ehtiyojlari hamda individual o'rganish sur'atlari chuqur tahlil qilinib, ushbu ko'rsatkichlarga mos shaxsiylashtirilgan o'quv materiallari ishlab chiqilmoqda. Bu esa ta'lim jarayonining moslashuvchanligini ta'minlab, har bir talabaga o'z bilim va ko'nikmalarini maksimal darajada rivojlantirish uchun qulay sharoit yaratadi. Bundan tashqari, generativ sun'iy intellekt yozma va og'zaki nutqni rivojlantirishda samarali pedagogik vosita sifatida keng qo'llanilmoqda. Xorijiy tajribada sun'iy muloqot muhitlari, virtual suhbatlar va interaktiv mashqlar orqali talabalar real kommunikativ vaziyatlarga tayyorlanadi. Avtomatlashtirilgan tahlil tizimlari esa talabalar tomonidan bajarilgan topshiriqlarni tezkor baholash, nutqiy va grammatik xatolarni aniqlash hamda ularni bartaraf etish bo'yicha individual tavsiyalar berish imkonini yaratadi. Baholash jarayonining avtomatlashtirilishi o'qituvchilarning metodik faoliyatini optimallashtirib, ularning pedagogik ijodkorlikka va talabalarining rivojlanishini qo'llab-quvvatlashga ko'proq e'tibor qaratishiga imkon yaratadi. O'tkazilgan tahlillar shuni ko'rsatadiki, generativ sun'iy intellekt asosida ingliz tilini o'qitish xorijiy oliy ta'lim tizimlarida samarali va istiqbolli innovatsion yondashuv sifatida keng joriy etilmoqda. Ushbu texnologiyalar ta'limni shaxsga yo'naltirish, talabalar kommunikativ kompetensiyasini rivojlantirish hamda ta'lim jarayonini raqamlashtirish orqali uning umumiy samaradorligini oshirishda muhim pedagogik ahamiyat kasb etadi.

ADABIYOTLAR

1. Krashen, S. D. (1985). *The Input Hypothesis: Issues and Implications*. London: Longman, pp. 32–45.
2. Vygotsky, L. S. (1978). *Mind in Society: The Development of Higher Psychological Processes*. Cambridge, MA: Harvard University Press, pp. 79–91.
3. Bloom, B. S. (1956). *Taxonomy of Educational Objectives: The Classification of Educational Goals*. New York: Longman, pp. 18–34.
4. Siemens, G. (2005). *Connectivism: A Learning Theory for the Digital Age*. *International Journal of Instructional Technology and Distance Learning*, 2(1), 3–10, pp. 5–8.
5. Holmes, W., Bialik, M., & Fadel, C. (2019). *Artificial Intelligence in Education: Promises and Implications for Teaching and Learning*. Boston: Center for Curriculum Redesign, pp. 64–78.
6. Luckin, R. (2018). *Machine Learning and Human Intelligence: The Future of Education for the 21st Century*. London: UCL Institute of Education Press, pp. 101–116.
7. Ellis, R. (2003). *Task-based Language Learning and Teaching*. Oxford: Oxford University Press, pp. 27–41.